

POSTANOWIENIE

Dnia 13 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z wniosku T. G.
przy uczestnictwie D. G., M. G. i G. G.
o dział spadku,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 maja 2021 r.,
zażalenia uczestników D. G. i M. G.
na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 24 września 2020 r., sygn. akt XXVII Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i pozostawia
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
w orzeczeniu kończącym postępowanie.**

UZASADNIENIE

T.G. wniósł o dział spadku po zmarłym w dniu 14 lutego 2013 r. A. G. Wobec późniejszego złożenia przez G.G. wniosku o podział majątku wspólnego jej i byłego męża - zmarłego A.G., Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z dnia 31 maja 2017 r. połączył obie sprawy do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia. G. G. wskazała

szereg składników majątku, które - jej zdaniem - stanowiły majątek wspólny i nie zostały podzielone po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej.

T. G. przyłączył się do wniosku G.G.; o jego oddalenie wnieśli natomiast D.G., żona zmarłego A.G. i ich syn M.G.

Postanowieniem wstępnym z dnia 22 marca 2019 r. Sąd Rejonowy w G. oddalił wniosek G.G. o podział majątku wspólnego.

Sąd Okręgowy w W., na skutek apelacji wnioskodawcy i uczestniczki G., postanowieniem z dnia 24 września 2020 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego, zniósł postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością tj. od dnia 12 lutego 2019 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego. W uzasadnieniu wskazał, że w postępowaniu przed Sądem Rejonowym doszło do nieważności postępowania na skutek pozbawienia wnioskodawcy możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Rozprawa przeprowadzona w dniu 18 marca 2020 r. bezpośrednio przed wydaniem postanowienia wstępnego nie została odroczone mimo usprawiedliwionej nieobecności pełnomocnika wnioskodawcy i złożonego przez niego wniosku. W rezultacie wnioskodawca, działający przez swojego pełnomocnika, został pozbawiony możliwości uczestniczenia w czynnościach dowodowych, przy czym oddalony został również dowód z jego zeznań.

W zażaleniu na powyższe postanowienie uczestnicy D.G. i M. G. wnieśli o jego uchylenie, podnosząc zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., art. 3 k.p.c., art. 313 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 314 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., art. 214 § 1 k.p.c. w związku z art. 214¹ § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługiwało na uwzględnienie.

Środek odwoławczy przewidziany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest szczególnym rodzajem zażalenia. Przy ocenie jego zasadności należy brać pod uwagę jedynie

zgodność wyroku uchylającego wydanego przez sąd odwoławczy z przesłankami ustawowymi warunkującymi podjęcie takiego orzeczenia; poza zakresem badania Sądu Najwyższego pozostają kwestie prawidłowości czynności procesowych poprzedzających wydanie zaskarżonego orzeczenia oraz trafności wykładni zastosowanego prawa materialnego (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 kwietnia 2014 r., II CZ 117/13, z dnia 26 marca 2014 r., V CZ 15/14, z dnia 7 marca 2014 r., IV CZ 131/13 - nie publ.).

Zgodnie z art. 386 k.p.c., uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji wraz z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić w razie stwierdzenia nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania istoty sprawy albo jeżeli wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (§ 4).

U podstaw zaskarżonego postanowienia legło stwierdzenie, że postępowanie przed Sądem pierwszej instancji było dotknięte nieważnością z uwagi na pozbawienie wnioskodawcy możliwości obrony w związku z nieodroczeniem rozprawy poprzedzającej bezpośrednio wydanie postanowienia wstępnego mimo usprawiedliwionej nieobecności pełnomocnika wnioskodawcy i złożenia w tym przedmiocie stosownego wniosku. Sąd drugiej instancji wskazał, że wnioskodawca działający przez swojego pełnomocnika został w ten sposób pozbawiony możliwości wzięcia udziału w istotnej części postępowania.

Nieważności postępowania z przyczyny określonej w art. 379 pkt 5 k.p.c., ma miejsce wtedy, gdy strona została pozbawiona całkowicie możliwości podejmowania czynności procesowych zmierzających do uzyskania ochrony prawnej (por. wyrok SN z dnia 17 października 2003 r., IV CK 76/02, nie publ.); chodzi tu o niemożliwość wzięcia udziału w postępowaniu lub jego istotnej części wskutek naruszenia przez sąd lub stronę przeciwną konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego (zob. postanowienie SN z dnia 6 maja 2003 r., I CZ 43/03 nie publ.).

O nieważności postępowania z wymienionej przyczyny można mówić w razie kumulatywnego wystąpienia trzech okoliczności: naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem procesowych uprawnień strony, wpływu tego

uchybień na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu oraz niemożność obrony swych praw w postępowaniu w następstwie wystąpienia obu tych okoliczności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 października 2010 r., V CSK 58/10, *Palestra* 2010, nr 11-12, s. 182).

Ustanowienie pełnomocnika procesowego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego przez stronę, a działanie na podstawie tego umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego. Działanie pełnomocnika jest równoznaczne z działaniem samego mocodawcy (art. 95 § 2 k.c.). Należy podkreślić, że strona ma uprawnienie i możliwość podejmowania osobiście różnych działań w postępowaniu przed sądem zmierzających do ochrony własnych praw, niezależnie od tego, czy działa z pełnomocnikiem, czy samodzielnie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2017 r., I CSK 519/16, nie publ.), a pełnomocnik w przypadku niemożności działania za stronę ma możliwość ustanowienia pełnomocnika substytucyjnego.

Mając na uwadze powyższe, należy podzielić stanowisko Sądu pierwszej instancji, który oddalając wniosek pełnomocnika wnioskodawcy o odroczenie rozprawy z dnia 18 marca 2019 r. uznał, że sekwencja zdarzeń procesowych w niniejszej sprawie powinna być postrzegana jako element większej całości składającej się na przyjętą przez wnioskodawcę taktykę procesową. Dla powyższej oceny nie bez znaczenia pozostaje okoliczność wcześniejszego odraczania terminów rozprawy na skutek wniosków wnioskodawcy i jego pełnomocnika. Z dokumentów przedstawionych przez pełnomocnika wnioskodawcy wynika, że jego problemy zdrowotne nie były spowodowane zdarzeniami nagłymi, niespodziewanymi, lecz przyczynami powtarzającymi się wielokrotnie. Mając świadomość stanu swojego zdrowia oraz konieczności wypełniania swoich obowiązków względem mocodawcy w sposób należyty, winien wziąć pod uwagę potrzebę ustanowienia pełnomocnika substytucyjnego, ewentualnie ocenić, czy - ze względu na interes swojego mocodawcy - jest w stanie w ogóle w sposób należyty wypełnić obowiązki jego pełnomocnika. Kwestie te pozostały poza zakresem rozważań Sądu drugiej instancji.

Mając powyższe na uwadze nie można skutecznie odeprzeć zarzutu zmierzającego do podważenia oceny Sądu Okręgowego, że w sprawie niniejszej zaistniały podstawy do zastosowania art. 386 § 2 k.p.c. i wydania orzeczenia kasatoryjnego.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 3941 § 3 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.